

RENZO RUCLI, Kozolec - monumento dell architettura rurale- spomenik ljudske arhitekture, prevod Živa Gruden, izdal Študijski center Nediža, Založba Lipa, S. Pietro al Natisone / Špeter 1998, 86 strani + ilustracije.

Študijski center Nediža iz Špeta v Italiji je leta 1998 izdal lično, dvojezično italijansko-slovensko monografijo arhitekta Renza Ruclija z naslovom Kozolec - spomenik ljudske arhitekture. To delo je sad raziskav umetnostnih in kulturnih stikov med Slovenijo in Benečijo od 15. do 18. stol. (prim. zbornik referatov, ki so jih slovenski in furlanski strokovnjaki predstavili na 18. benečanskih kulturnih dnevih v Špetru oktobra in novembra 1992 in so izšli pod naslovom *Po poteh Andreja iz Loke*, Špeter 1992). Arhitekt Renzo Rucli se je lotil izjemno mikavne teme, osvetliti tipologijo slopastih kozolcev, katerih izvir in razvoj v Beneški Sloveniji lahko pripišemo več stoletij trajajočim živim trgovskim, kulturnim, cerkvenim in drugim stikom med Benečijo in Kranjsko.

V uvodnem delu študije je R. Rucli opisal razvoj in tipologijo kozolca na Slovenskem, njegovo teritorialno razširjenost in razčlenil stavbno strukturo lesenega kozolca (str. 9–37). Osrednji del študije je namenjen orisu kozolca v Beneški Sloveniji, kjer prevladujejo vezani kozolci z zidanimi stebri ali s slopi (str. 37–70).

Po svojem pomenu Ruclijeva monografija presega lokalni okvir Beneške Slovenije, kar se bo izkazalo šele tedaj, ko bo natančno osvetljena tipologija kozolcev v Baški grapi, okolici Kobarida in Tolmina, pa tudi na Cerkljanskem in v okolici Škofje Loke in bo mogoče prepoznati stičišča, ki povezujejo ruralno arhitekturo Beneške Slovenije, Kranjske in Koroške. Monografija arhitekta Renza Ruclija na široko odpira vrata za primerjalni študij arhitekture kozolca na Slovenskem, zahvaljujoč avtorjevi temeljiti analizi prostorske in konstrukcijske strukture kozolca s kamnitimi slopastimi stebri, ki jo podpirajo zelo nazorne slike Michele Voncini in Paola Petricig, pa tudi avtorjeve risbe. Prav ta dokumentarni del, ki ponazarja vezane kozolce iz Kanalca (Canalaz), Mašera (Masseris), Gorenjega Brda (Brida inferiore), Topolova (Topolo) in Jelina (Jelina), približuje bralcu prostorsko in konstrukcijsko strukturo kozolca, tudi ostrešij, kar pogrešamo pri drugih avtorjih, ki se lotevajo obravnave kozolcev. Eno temeljnih spoznanj Ruclijeve študije pa je to, da -izhaja beneški kozolec iz tolminskega kot naravna selitev gradbene kulture med sosednjimi, etnično homogenimi območji- (str. 44). To spoznanje je seveda mogoče razumeti tudi tako, da so po isti poti prihajale gradbene inovacijske spodbude tudi iz beneške smeri, o čemer prepričljivo govore umetnostno zgodovinske študije (prim. že omenjeni zbornik *Po poteh Andreja iz Loke!*), redkeje pa narodopisne. Ruclijeva študija o beneških kozolcih je ena tistih, ki spodbuja primerjalne etnološke študije kozolca v matični Sloveniji. Od teh raziskav lahko pričakujemo nova spoznanja o vzniku regionalne tipologije kozolcev in njihove konstrukcijske sestave, prav tako pa lahko prispevajo nove poglede na zgodovinski razvoj vezanega kozolca. Tega vprašanja se avtor razprave o beneškem kozolcu ne dotika, zbrano gradivo v njegovi študiji pa lahko prispeva koristen delež tudi k osvetlitvi tega zahtevnega vprašanja, ki ostaja še naprej odprto. Vsekakor pomeni Ruclijeva monografija lepo obogatitev literature o kozolcu, osvetlitev tipologije kozolca v Beneški Sloveniji pa tehten prispevek k boljšemu prepoznavanju posebnosti regionalne arhitekture na Slovenskem.

Tone Cevc